

**Klissbacken.
Arkeologisk förundersökning
av Raä 100 och 102 i Sundsvall sn.**

Fastigheten Böle 1:1, RAÄ 100 och 102, Sundsvalls socken,
Sundsvalls kommun, Västernorrlands län
Medelpad

**Rapport 2010:24
Maria Lindeberg**

Bild framsida:
Smedjan i förgrunden och platsen för Lilla Böhle

Murberget
Länsmuseet Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Rapport 2010:24
Klissbacken. Arkeologisk förundersökning av Raä 100 och 102 i Sundsvall sn.

Kulturmiljöavdelningen
Maria Lindeberg

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Syfte och metod	5
Områdesbeskrivning	6
Historiska kartor – skriftliga källor Lilla Böhle	7
Redovisning av arbetet	11
Schaktredovisning	11
Fynden	14
Resultat	20
Tekniska och administrativa uppgifter	20
Referenser	21
Bilagor	23
1. Bilder från undersökningen	25
2. Schaktplan	31
3. Inmätta fynd (punktnummer)	33
4. Länsstyrelsens beslut om tillstånd att ta bort fornlämning	35
5. Fyndlista	37
6. Fotolista	40

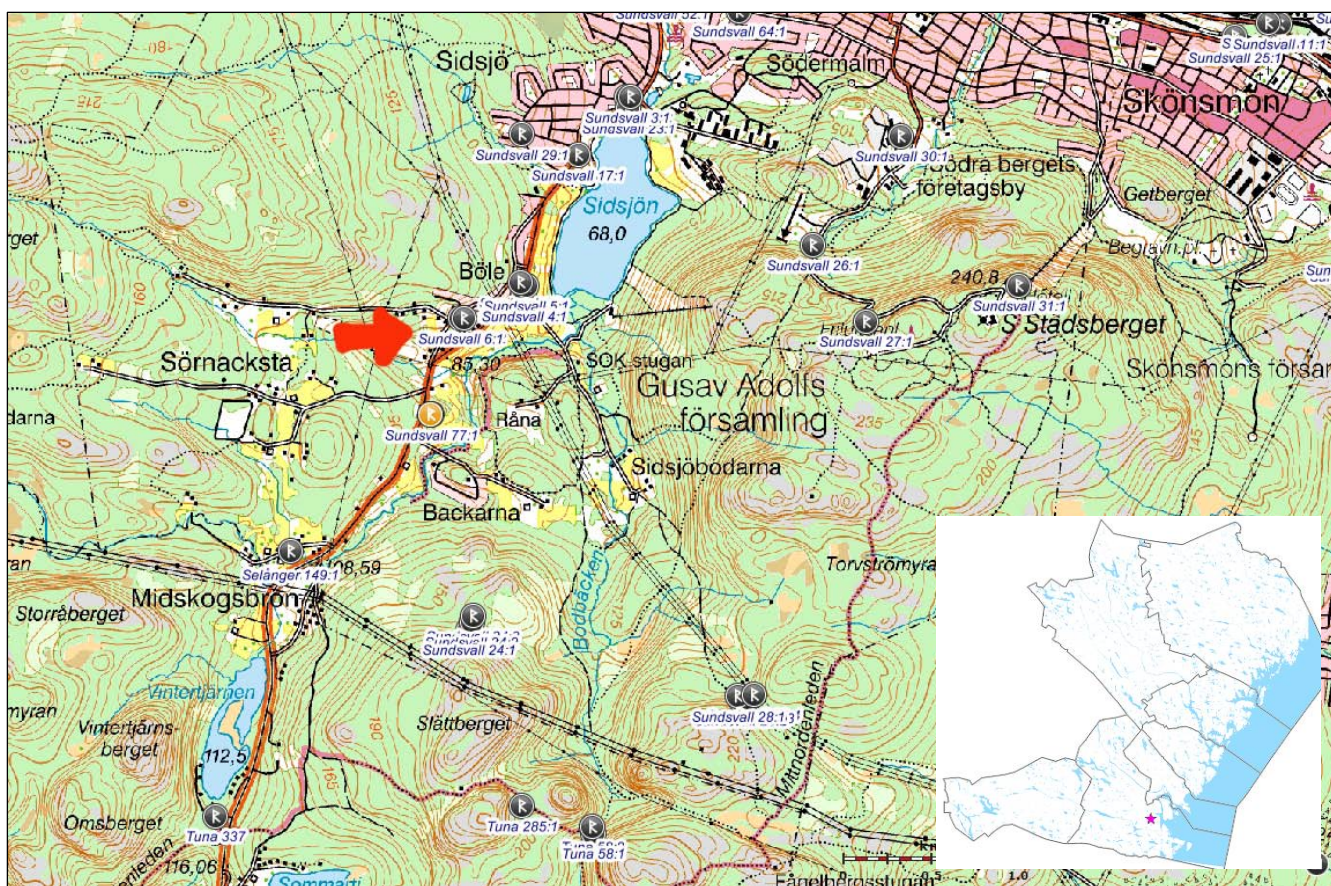

Fig. 1. Översiktskarta med undersökningsområdet markerat med röd pil och fornlämningar i närområdet efter FMIS (Fornminnesregistret). Infällda bilden visar utredningsområdet markerat på karta över Västernorrlands län.

Sammanfattning

Vid förundersökningen av boplatsen (Raä 100) och gårdstomten (Raä 102) framkom olika föremål som visar på verksamhet på platsen både under stenålder och från medeltid fram till idag. Få anläggningar påträffades.

Lämningarna efter Lilla Böhle begränsades till resterna efter en smedja, som tyvärr var dåligt bevarad. Troligen hör även stensamlingen/röjningsröset i schakt 3 till den fasen.

Fynden som kan knytas till 16-1700-talet representeras främst av keramik av typen rödgods och ett par fragment av kritpipor. Även söljorna och täljstensfragmentet skulle kunna vara från samma tid, men är svårare att datera. En blyplomb och en keramikskärva påträffades som eventuellt kan vara medeltida. Arkivstudierna gav inget större resultat om Lilla Böhles historia. Många av de äldre handlingarna i Sundsvall förstördes i den stora branden 1888.

När det gäller stenåldersboplatsen påträffades slagen kvarts och skiffer som visar att platsen nyttjats under stenålder. Inga klara anläggningar påträffades och den ringa mängden avslag och frånvaron av skörbränd sten talar för att det inte förekommit någon långvarig aktivitet på platsen. Det kan ha varit en tillfällig vistelse alternativt att den undersökta ytan ligger i utkanten av en boplats.

Inledning

Murberget Länsmuseum Västernorrland har utfört en arkeologisk förundersökning av Raä 100 (boplats) och Raä 102 (gårdstomt) i Klissbacken, Sundsvall. Anledningen till undersökningen var Sundsvalls kommuns planering av ett nytt villaområde inom fastigheten Böle 1:1.

Vid den arkeologiska utredningen som gjordes av Murberget 2008, konstaterades att det inom området fanns två boplatser (Raä 100-101) som preliminärt kan dateras till ca 5000 f. Kr. och en gårds-/bytomt (Raä 102) från historisk tid. Platsen för Raä 102 har på 1698 års geometriska karta markerats som "*Lilla Böhle*". 100 år senare finns inte längre Lilla Böhle med på kartorna.

Ett PM över förundersökningens resultat har tidigare lämnats till Länsstyrelsen Västernorrland. Det har legat som grund för Länsstyrelsens beslut om tillstånd att ta bort fornlämning (bilaga 4).

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att fastställa de berörda fornlämningarnas art, karaktär och utbredning. Resultatet från undersökningen ska utgöra underlag för länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning enligt KML och för Sundsvalls kommuns fortsatta planering.

Målsättning för Raä 100: Ta reda på utbredning, bevarandeförhållanden och vilka typer av anläggningar och fynd som finns. Grävmaskin används för att bana av matjorden. Framrensning och ev. snittning av någon anläggning. Några rutor grävs och sållas.

Målsättning för Raä 102: Se gårdens bevarandegrad, utbredning, art och karaktär, samt om möjligt även gårdens etablering och brukningstid. Grävmaskin används för att ta fram husgrunderna som därefter rensas fram för hand. Ytorna söks av med metalldetektor och ev grävs några rutor för att söka efter daterande fynd.

För *Lilla Böhle* genomförs arkivstudier för att om möjligt klargöra något om gårdens historik.

Anläggningar och ytor mäts in med totalstation och dokumenteras genom ritning i plan och profil. Arbetet dokumenteras fortlöpande med fotografering. Planerade analyser; C-14, makrofossil, vedart och osteologi.

Områdesbeskrivning

Undersökningsområdet utgörs idag delvis av tät bebyggelse och friluftsområden som gränsar till landsbygd. Jordmånen är sand och bitvis även grus och morän. Större delen av ytan har varit plöjt och uppodlat. Området ligger i en dalgång med Sidsjön kvar som en rest av vad som för ca 7000 år sedan var en havsvik (se karta nedan). Fyndplatsen är exponerad mot söder och bör ha haft ett bra läge i viken delvis skyddad av bergen mot kalla vindar.

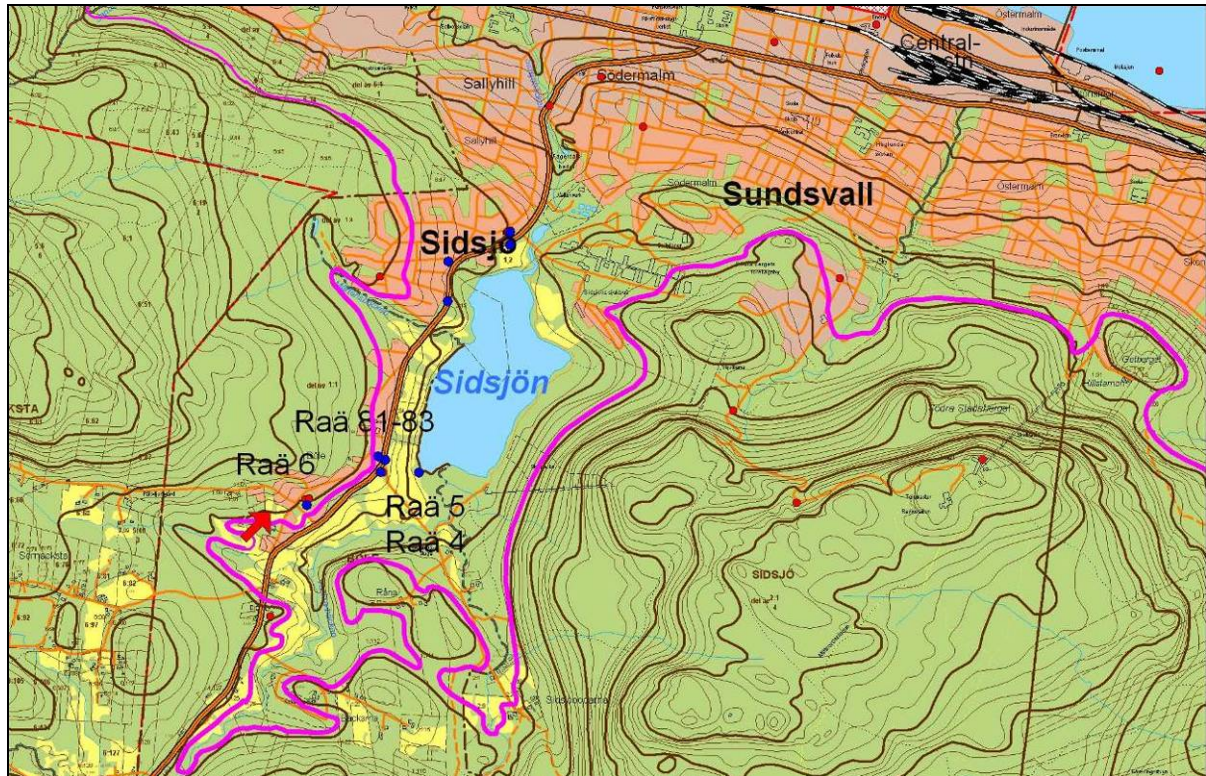

Fig. 2. Karta med 95 m ö h markerat med rosa. Kurvan visar ungefär hur strandlinjen sett ut för ca 7000 år sedan. Utredningsområdet visas med röd pil. Röda prickar visar fornlämningar, blå prickar visar undersökta platser enligt ADIN (Arkeologisk Databas i Norrland).

Området kring Sidsjön är rikt på fornlämningar främst från järnålder. Gravar är den vanligaste kategorin av lämningar. Även fångstgropar finns representerade, de kan ha dateringar mellan stenålder till historisk tid. När det gäller lösfynd har två spadformiga ämnesjärn hittats ca 500 m söder om undersökningsområdet och under bygget av sjukhuset vid Sidsjön 1939 påträffades 15 ämnesjärn. Delar av Sidsjöområdet hör ihop med Högomområdet som i en artikel av Peter Persson (2009) har pekats ut som ett av järnålderns högstatusområden i länet.

Flera arkeologiska undersökningar är gjorda i området kring Sidsjön, bl a RAÄ 4-5 (gravar) som ligger ca 400-500 meter NÖ om undersökningsområdet. Vid förundersökningarna där påträffades en folkvandringstida grav samt kulturlager och huslämningar som bedömdes vara från 16-1700-talet. Gårdslämningarna undersöktes tyvärr aldrig (George 2004 och 2005). De äldsta undersökningarna av gravar gjordes av Adlertz i slutet av 1800-talet (George 2005).

Den närmsta kända stenålderslokalen (RAÄ 337 i Tuna socken) återfinns strax söder om Vintertjärnen, ca tre kilometer från undersökningsområdet. Lokalen undersöktes av Läns museet Västernorrland år 2005 och har tolkats som en mesolitisk jakt-/fångststation (Holmqvist 2005). I övrigt har i området Sallyhill-Södermalm hittats en tjocknackig flintyxa

(Raä 64) och en skafthålsyxa av grönsten (Raä 52) (FMIS). Båda formerna hör till yngre stenålder.

Historiska kartor – skriftliga källor Lilla Böhle

Lilla Böhle finns utritat på 1698 års geometriska karta. På storskifteskartan från 1797 finns inte gården längre markerad. Vad hände med Lilla Böhle, varför övergavs gården? Vem bodde där? Vi hade goda förhoppningar att få åtminstone några frågor besvarade om Lilla Böhles öde, men det visade sig att det inte var så lätt att hitta uppgifter om Lilla Böhle.

Byborna i Böle by har forskat om sin by och gjort en bok om Böle (Böle – en by vid Sidsjön), men där finns heller inga uppgifter om Lilla Böhle egentligen. Kanske det mesta har försvunnit i Sundsvallsbranden? Eller är det för gammalt så det inte finns några uppgifter om Lilla Böhle?

Första kartan där Lilla Böhle och Böle by finns med är 1698. I dokument från 1500-talet skrevs Böle som *Bolz*, *Esbjörnsbölet* eller *Esbiornsbolett* (Fridholm 2005:9-14).

Ordet "Böle" betyder *boplats*, *gård* eller *nybygge*. Ortnamn som innehåller har övervägande bildats under medeltiden och ofta med bakgrund i den medeltida utmarkskolonisationen (Wahlberg 2003).

"Böle hörde till Selånger socken fram till 1660. Sedan lades byn, tillsammans med Sidsjö by, "under staden" och återfinns därefter i mantalslängderna för Sundsvalls stad.

Byn Böle nämns första gången 1535 då den ende jordägaren hette Håkan [källa: Hjälpskattelängd för Medelpad 1535 i Kammararkivet, RA]. Denne är högst troligt den Håkan Olofsson i Böle som var nämndeman i Selånger 1549-1559 [Saköreslängder i Medelpads landskapshandlingar, Kammararkivet, RA].

1554 döms en Erik Håkansson i Böle för jungfrukränkning [ibid] och Erik är sannolikt son till Håkan Olofsson.

1560 har en Erik Spjellesson i Böle tagit över som nämndeman efter Håkan Olofsson [ibid]. Sannolikt har han gift sig med en dotter till Håkan, eftersom Håkans hemman nu är delat mellan Erik S, som har 1/3, och Erik H, som har 2/3 [Jämförelse mellan skattebok 1552 och årliga räntan 1561 i Medelpads landskapshandlingar, Kammararkivet, RA].

1571 står Erik Spjellesson (ägde 3 kor) och Erik Håkansson (ägde 4 kor) skrivna för byns två hemman [Silverskattelängden för Älvsborgs lösen 1571, Kammararkivet, RA].

1660, det sista året som byn ligger under Selånger, finns fortfarande två hemman, vilka bebos av Michel Persson och Nils Nilsson [Mantalslängd Selånger socken 1660]"
(arkivuppgifterna ovan om Böle är framtagna av Peter Sjölund, släktforskarföreningen i Härnösand).

År 1652 donerade drottning Kristina byarna Böle och Sidsjön till Sundsvalls stad efter att borgerskapet klagat över handeln som bedrevs i byarna och inte kom dem till godo. 22 ½ mål jord donerades till staden. Det som medgavs rätt till var eg. rätt till inlösen av hemmanen, vilket aldrig utnyttjades. Det gick dock många turer innan byarna slutgiltigt kom att höra till Sundsvall. Borgerskapet missade att i tid söka på donationen och drottningen sålde byarna till Oxenstierna istället. 1660 skulle enligt kunglig resolution Sidsjö och Böle byar "njuta stadsrätt och vara fria från landsbesvär". 1675 utverkade staden bekräftelse på detta och att byarna skulle fullgöra sin skatt (Ahnlund I:114-115). I kyrkligt hänseende fortsatte Böle att höra till Selånger sn fram till 1822 (Fridholm 2005:12).

I texten till 1698 års karta framgår att Lilla Böhle skattades för 5 mål. De gamla åkrarna användes nu som ängsmark och Lilla Böhles ägor (23) brukades till fäbodställe under Nacksta. Andra "nyttigheter" ur skogen, gödsel eller svedjeskog var samfällt och oskiftat med Böle by. I Böle by fanns 1698 två gårdar som ägdes av 1) Nils Nilsson och 2) Pehr Mickelsson.

Lilla Böhle som gård borde alltså vara äldre (såvida inte Lilla Böhle aldrig varit annat än fäbodställe).

Enligt Algot Hellboms "Bönder och gårdar i Medelpad" fanns under 15-1600-talen endast två bönder i Böle, 32 mål brukades år 1600. 1543 nämns Esbjörnsböle på 16 mål utjord under Sidsjö (Näsberg 2005:26) I jordeböckerna för Medelpad 1550-1679 och 1697-1700 finns Esbjörnsböle men varken Böle by eller Lilla Böhle.

Fig. 3. Urklipp ur 1698 års Geometriska karta över Sidsjö och Böle. Lilla Böhle vid pilen.

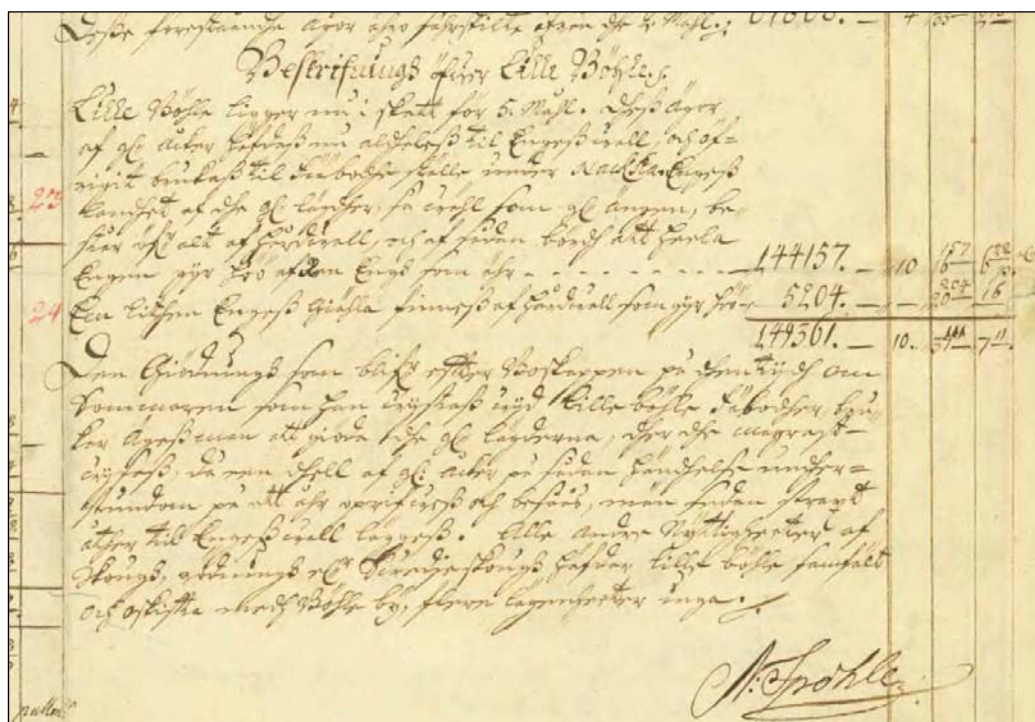

Fig. 4. "Beskrifning öfver Lilla Böhle", utdrag ur texten till 1698 års karta.

avskrift av beskrivningen av Lilla Böhle, av Jörgen Blästa, Sundsvall;

Beskrifningh öfwer Lille Böhle

*Lille Böhle ligger nu i Skatt för 5 Måhl. Dheß Ägor af gl. Åcker häfdaß nu aldheleß till Engeßwall, och öfrigit brukaß til Fääbodhe ställe under Nacksta Engeß landhet af dhe gl. Lägðher, så wähl som gl. Ängen, består öf:r alt af hårdwall, och sådan bördh att heela Engen giyr höö af den Engh som ähr
Een lithen Engeß Giähla finneß af hårdwall som giyr höö ..*

Den Giödningh som blif:r efter Boskappen på dhen tijdh om Sommaren som han wijstaß wijd lille böhle Fäbodher, brukar Ägeßman att giöda dhe gl. lägðerna, dher dhe Magrast wijsaß, denna dhell af gl: åcker på sådan händelse undherstundom på ett ähr oprifweß och besåås, män sedan straxt åther til Engeßwall läggeß. Alle andre Nyttigheeter af Skough, gödningh el:r Swedjeskough häfðar lille böhle samfält och oskifta med Böhle by, flera lägenheeter inga.

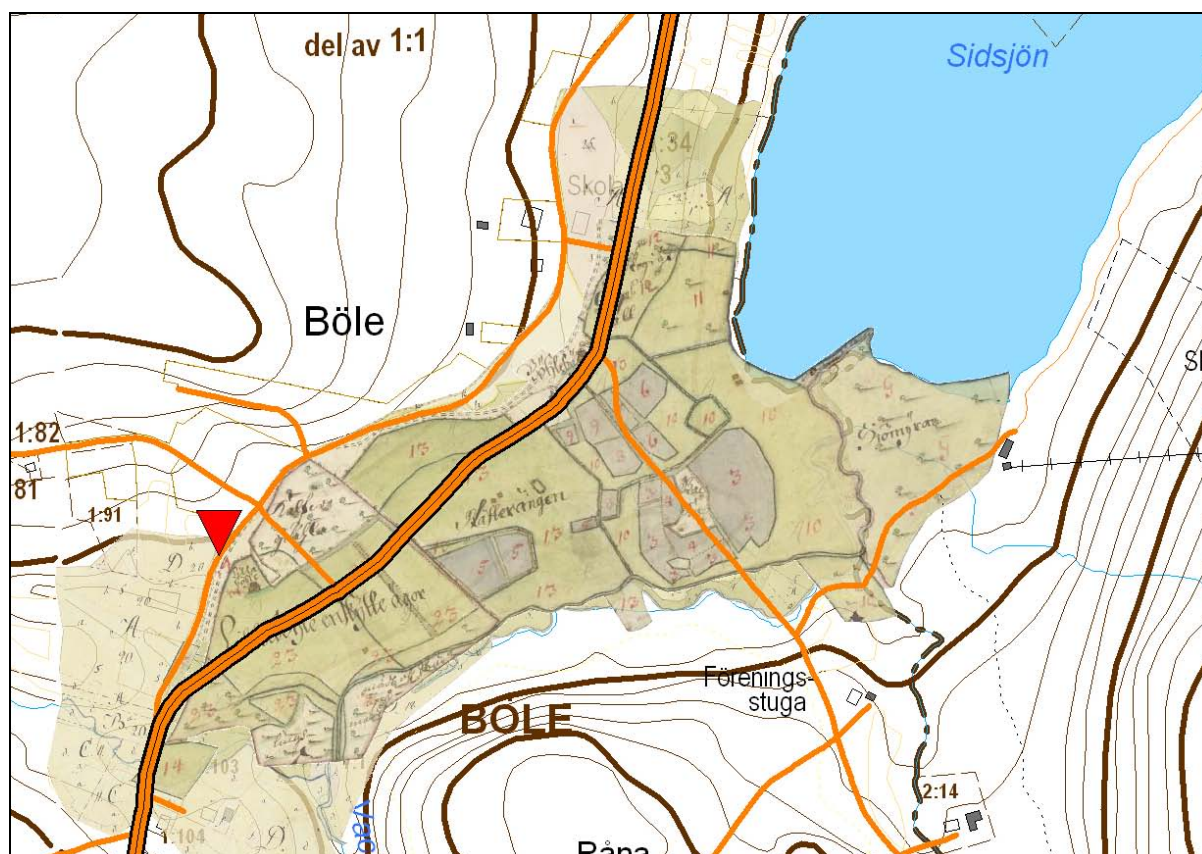

Fig. 5. Kartöverslägg med 1698 och 1797 års karta och dagens ekonomiska karta. Resterna efter smedjan påträffades vid röda triangeln. Bölevägen följer i stort sett den gamla vägsträckningen, utom vid Böle by som låg ungefär vid dagens vägkorsning till skidbacken, föreningsstugan, Råna och Sidsjöbodarna. Det är mycket troligt att den ena gården från 1600-talets Böle by var de lämningar som påträffades vid förundersökningarna vid Raä 4 och 5 inför ombyggnaden av väg 570 (George 2004).

Fig. 6. På 1797-98 års karta framgår att marken till Lilla Böhle innehas av Lars Nilsson (D). Ägan nr 24 betecknas som "Kalfgjärdan" och delas med Paul Staf (C) och b. som "Slättersvedjan". Kalfgjärdan är troligtvis platsen för Raä 6 (2 högar). Nr 5 och 5b (där Lilla Böhle troligen funnits) betecknas som sämre slätter och sandig jordmohn. På kartan finns inget hus vid Lilla Böhle längre och i texten nämns inte heller Lilla Böhle.

I texten står att Lars Nilssons hemägor "aldrig varit med de öfvriga grannarnas hemägor jämförda, så borde vid detta tillfälle en ordentlig storskiftesdelning av all åker och äng även förrättas"

Redovisning av arbetet

Vid förundersökningen har tio schakt tagits upp med en sammanlagd yta av ca 350 m² (schakt 1-3 drogs ihop till ett schakt). Schaktningen vid stengrunderna och stenpackningen i schakt 3 tog lägre tid än beräknat (därför mindre yta än vad som uppgavs som mål i undersökningsplanen).

Schakten har rensats med gotlandshacka eller skärslev och delar av jordmassorna har provsållats. I några av schakten påträffades avslag av kvarts, d v s rester efter redskapstillverkning. Ytorna kring dessa samt de fåtal färgningar som påträffades fingerades och materialet sållades.

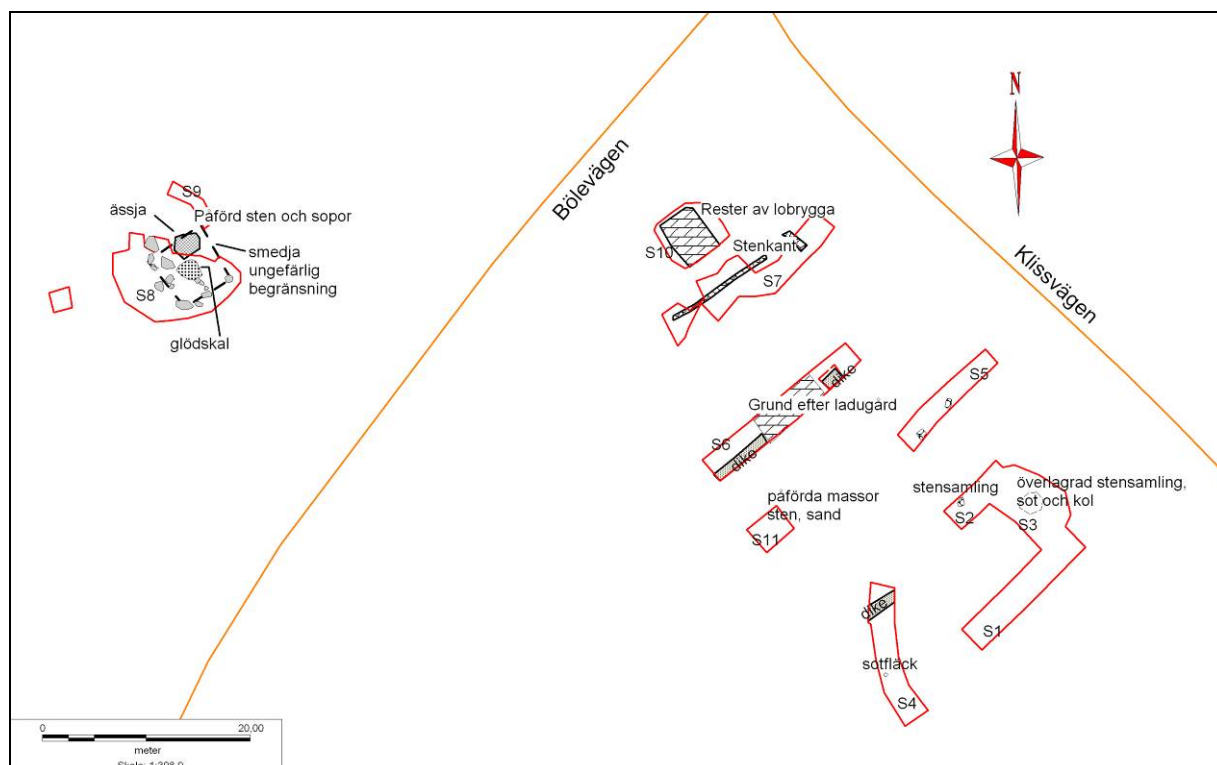

Fig. 7. Schaktplan (se även bilaga 1).

Schaktredovisning

Schakt 1:(14 x 2,8 m). Fin sand, spår av plöjning. Fynd av rödgods, ett skifferavslag, flinta, bränt ben, porslin, fajans och en bjällra (hästutrustning). Tre mörkfärgningar snittades och avfärdades som anläggningar.

Schakt 2:(7 x 2,5 m). Fin sand och mindre stenar. En stensamling i västra delen snittades och konstaterades vara naturlig. I östra delen grå sand och sotfläckar, en skärvig sten påträffades. Fynd: Rödgods troligen 1600-1700-tal samt en del obestämbara skärvor. En botten till en liten skål av rödgods, ca 4 cm i botten diameter, med avspjälkad glasyr och spår av vit engobe. Två soljor, den ena troligen till hästbetsel, två bjällror från bjällerkrans, porslin, glas, kakelugnsfragment och stengods från vattenflaska.

Schakt 3:(7 x 5 m). I schaktet fanns en stensamling med sot och kol som upptäcktes vid utredningen. Stensamlingen var överlagrad av ett tjockt lager grus och lera. Den schaktades fram och rensades, delar av massorna sållades. Stensamlingen består av 0,3-0,8 meter stora stenar och block samt mindre kantiga - troligen eldsprängda - stenar och sotig sand. Intill och på stensamlingen påträffades slagen kvarts, flinta, två fragment av skaft från kritpipor, rödgods av 16-1700-talskaraktär samt obestämbart rödgods, fragment av täljstensgryta,

sintrat tegel och slagg, glas, fajans och porslin. Vid förundersökningen kunde konstateras att stensamlingen låg i en naturlig sluttning (NV-SÖ) som fyllts igen med ett ca 1 meter tjockt lager lera/sten/grus.

Tolkning: röjningsröse. Fyndmaterialet tyder på att det kan höra ihop med gården.

Schakt 4: (14,5 x 2,5 m). Fin sand, lera i södra delen. En sotfläck ca 0,3 m påträffades. I norra delen störning av dike, spår av plöjning. Fynd: En sölja, rödgods och en blyplomb samt en skärva ljusgrått stengods, som kan vara medeltida. Blyplomben kan även den vara medeltida, den liknar en plomb som påträffades vid undersökningar vid det medeltida Styresholm (George 2010:23). Fynden behöver studeras närmare för en säker identifiering.

Schakt 5: (12 x 2 m). Fin sand med inslag av grusiga partier. Två anläggningar bestående av tätt packade stenar påträffades. De har tolkats höra till sentida stolpar. Intill den ena fanns en gammal elledning. Fynd: slagen kvarts av fin kvalitet, blyplomb med texten "Sundsvall" och en silverbrosch (sent 1800- till tidigt 1900-tal).

Schakt 6: (18 x 2,6 m). Schaktet grävdes för att se om det fanns något kvar under ladugården som revs för 3-5 år sedan. Mestadels sentida fyndmaterial påträffades. Ett dike (vattenledning?) syntes på båda sidor om grunden. Schaktet drogs tvärs över grunden efter ladugården, grunden var ca 7,5 meter bred. Utanför denna fanns fyllnadsmassor bestående av sand, grus, tegel och skräp. Den västra delen sandig. En hank av stengods och två skärvor av rödgods tillvaratogs, varav en med hemring och en med grön glasyr.

Schakt 7: (18 x 2-4,5 m). Rikligt med block och mindre stenar i schaktet, omrört samt mängder av skräp (glas, järnskrot, tegel, batterier mm). I NV en stensatt kant eller grundstenar, 11 x 0,5 m (SV-NÖ) och i vinkel i Ö fanns 3 st block (2,5 x 0,7 m, NV-SÖ). Delar av stenkanten var synlig innan undersökning och tolkades vid utredningen som syllstenar (möjligen hörande till "Lilla Böhle").

Vid förundersökningen kunde konstateras att stenarna hört till en loge som funnits intill den ladugård som grunden syns efter i schakt nr 6. Ca 3 meter NV om stenkanten finns rester av lobryggan (se schaktplan). Lobryggan var delvis överlagrad av schaktmassor och hade vid utredningen tolkats som husgrund. Logen revs troligen någon gång under första halvan av 1900-talet, den finns inte med på flygfotot från 1957 - 60 över gården.

Fig. 8. Flygfoto över gården (ca 1957-60) lånat av Tord Sjöberg, Bölev. 37, ägare till fastigheten 1:97 som ladugården hörde till. Bosse Eriksson, (Klissvägen 2) berättar att det tidigare också funnits en loge.

Schakt 8 och 9: (12,5 x 8 m och 5,8 x 1,3 m). Schakten ligger norr om Bölevägen och togs upp på och intill den terrassliknande kanten och spismursröset (fig 12-14). Röset syntes innan undersökning som en ca 2 meter i diameter och består av 0,4-0,8 meter stora stenblock. Söder och sydöst om röset finns en terrassliknande kant och norr om röset finns rester av eventuella grundstenar.

Det visade sig vara resterna efter en smedja (dåligt bevarad) med ässja uppbyggd av stora block. Små mängder smidesslagg påträffades, samt strax söder om ässjan fanns ett område rikligt med glödska (platsen för stället).

I ässjan fanns sot, kol, enstaka bitar tegel och bränd lera. Överhuvudtaget påträffades mycket små mängder tegel.

Det hela var överlagrat med skräp, mestadels sentida (1800-1900-tal). Särskilt i norra delen fanns stora mängder sten (både huggen sten och röjningssten) och sopor pålagda i sen tid. Exempelvis fanns keramik från 1940-60-talet under stenarna.

De flesta rödgodsskärvorna är svårbestämda med avspjälkad eller enfärgad glasyr (grön, gul), men bland rödgodset fanns några skärvor som kan vara äldre med ledning av dekoren. Hemring, hornringlad engobe och vågmönster finns på någon skärva. Övriga fynd; 2 brynen (sandsten och skiffer), en liten kniv, järnten, mineralvattenflaska stengods och glasflaskor, snapsglas, porslin, fajans (tallrikar, kaffekoppar) samt diverse järnskrot.

Själva husgrunden och begränsningen av smedjan är otydlig (delvis på grund av stenarna och skräpet som lagts över), men grunden kan sägas vara uppbyggd av stora block och mindre stenar och fylld med sand. Eventuellt har det varit en uppbyggd terrass med stora block i kanten och där smedjan stått på syll innanför. Smedjan uppskattas ha varit ca 4-5 x 5-6 meter stor.

En stor tallstubbe fanns intill ässjan. 74 årsringar kunde räknas, vilket gör att smedjan övergavs som senast på 1930-talet. Smedjan kan dock vara mycket äldre, den har ett ålderdomligt utseende. Ässjan är i stort sett uppbyggd av stora stenar, endast enstaka tegelfragment påträffades. Det är möjligt att smedjan hört till *Lilla Böhle*, eldfarlig verksamhet som smide lades gärna en bit från bostadshuset.

Fynden

I framför allt schakten vid smedjan (schakt 8-9) och där logen tidigare stått (schakt 7, 10) närmast Bölevägen, fanns mängder med sentida skräp och sopor (glas, flaskor, porslin, diverse järnskrot, plåtburkar, gamla skor, tegel mm.) som inte tillvaratagits och därmed inte finns med i fyndlistan. Några föremål som är sentida och inte har anknytning till *Lilla Böhle* har ändå samlats in (t ex en silverbrosch). Fynd som inte bedöms tillföra ytterligare kunskap har tagits med i fyndlistan och sedan kasserats (t ex rödgods utan kännetecken). Fynden söder om Bölevägen mättes in med RTK GPS (se bilaga 3). Fynden från smedjan (fynd nr 59-68) har inte mätts in med punktnummer utan kommer alla från området söder och väster om ässjan (se bilaga 1 och 2).

Avslag

Slagen kvarts/kvartsit påträffades i schakt 3 och i schakt 5. I schakt 3 hittades avslagen i fyllningen i stenhögen och bör ha hamnat där sekundärt. Även flinta påträffades i fyllningen. Fnr 48 har antydning till retuscher på den ena flintan, möjligen är det en del av en skrapa. I schakt 1 påträffades också ett avslag av flinta och ett litet skifferavslag. Materialet är tämligen sparsamt (sammanlagt 27 avslag) och ger inte så mycket information annat än att det funnits aktivitet i området under stenålder.

Fnr 45

Fnr 48

Rödgods

En hel del keramik påträffades, varav det mesta var rödgods. Många av skärvorna var hårt åtgångna med avspjälkad glasyr och utan andra kännetecken som hjälp för datering.

Skärvorna ser utifrån glasyr och gods ut att vara 16-1700-tal. T ex påminner dekoren på Fnr 55 om keramiken som hittades i Ljusta vid Raä 150 (Lindeberg 2009:7). Fnr 32 är troligen från slutet av 1600 till början av 1700-talet (Mattias Bäck Raä UV Mitt, bedömning utifrån foto) och skulle därmed även kunna vara lokalt tillverkad vid keramikverkstaden i Ljusta!

Fnr 51

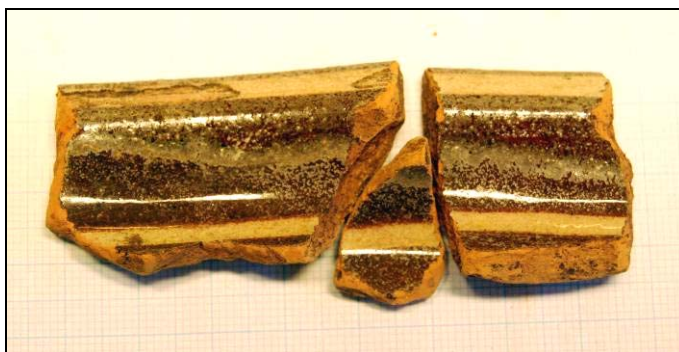
Fnr 32 undersida

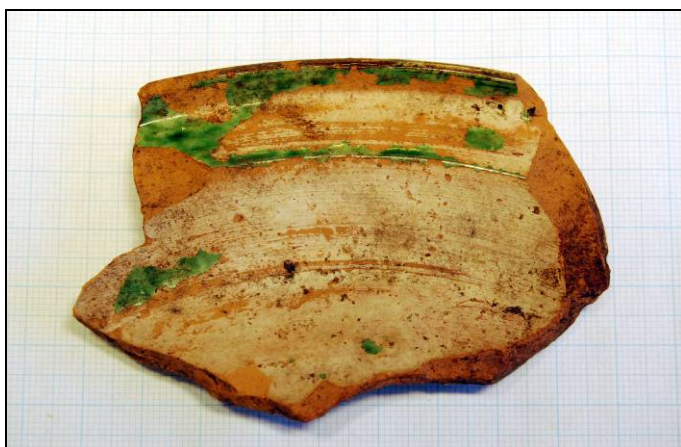
Fnr 32 insida

Fnr 64

Fnr 64b

Fnr 65

Fnr 66

Fnr 55

Stengods/ljust gods

Stengods representeras av skärvor från selterkrus, godset är saltglaserat med en ljusbrun/orangebrun färg. Delar av stämpel finns på några skärvor. I början av 1700-talet började man dricka mineralvatten i Tyskland – det användes både som medicin och "läskedryck". Selterkrus började importeras under 1700-talet (Elfwendahl 1999:54).

En skärva av ljust gods påträffades i schakt 4 (Fnr 42). Den är lite äggskalslik och påminner om keramik som påträffats på det medeltida fästet Styresholm (George 2010).

Skärvan har sidenmatt gråaktig (krackelerad) glasyr på in- och utsida. Troligen importerad och kan grovt dateras till perioden 1600 - början 1800-tal (Mattias Bäck Raä UV Mitt, bedömning utifrån foto).

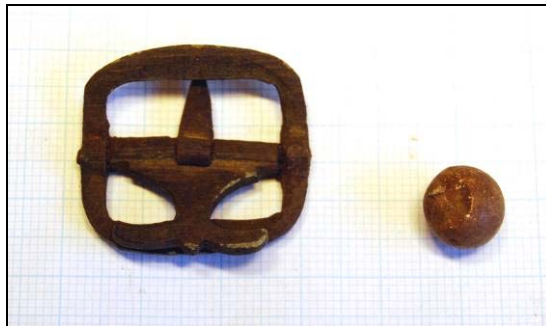
Fnr 42

Söljor

Tre söljor påträffades. Materialet är av någon kopparlegering. Det har inte gått att säga vilken datering söljorna har, formerna har varit lika under mycket lång tid.

Fnr 40

Fnr 22 och 23 (blykula)

Kritpipa

Två fragment av kritpipor, båda skaftfragment, påträffades i schakt 3 och i fyllningen till stenhögen. Kritpipshuvud eller dekor på skaften kan vara bra till datering, tyvärr är fynden från Klissbacken odekorade.

Fnr 49

Plomber

Två plomber av bly har hittats. Plomber är ett kontrollmärke av bly och användes vid varuhandel och speciellt vanligt vid textilexport. Plomberna var oftast försedda med stämpel som angav tillverkningsort/verkstad och en bestämd kvalitet. De äldsta plomberna är från 1300-talet (Skaare, Norberg 1968:328-330).

Den ena plomben (Fnr 41) från Klissbacken kan mycket väl vara medeltida. Den påminner om en plomb som hittades 2009 vid undersökningar av det medeltida fästet Styresholm (George 2010:20). Tyvärr syns inte något märke i stämpeln annat än små räfflor/prickar. Den andra plomben (Fnr 44) har tydlig stämpel SUNDSVALL och små "blommor" på båda sidor.

Fnr 41

Fnr 42

Täljsten

Fnr 50

Ett fragment av täljsten, förmodligen från en täljstensgryta, hittades i fyllningen till stenhögen i schakt 3. Täljstensgrytor har använts under lång tid, vilket gör att de är svåra att datera. De är dock vanliga under 1600-talet.

Bjällror

Fnr 19

Fnr 31

I schakt 1 och 2 hittades sammanlagt 3 bjällror av två olika varianter. Förmodligen har de hört till en bjällerkrans för häst.

Silverbrosch

Fnr 46

I schakt nr 5 hittades en brosch i filigran av silver. Gissningsvis är den från sekelskiftet - början av 1900-talet, men liknande förekommer även 17-1800-tal.

Slagg

Fnr 59. Smidesslagg med insmält kvarts, troligen efter vällning, från ässjan/smedjan på norra sidan av Bölevägen.

Brynen

*Fnr 60 och 61. Vid smedjan påträffades två fragment av brynen.
Fnr 60 (vänster) av röd sandsten och Fnr 61 (höger) av grå skiffer.*

Järnföremål

*Fnr 62 och 63.
Flera föremål av järn påträffades
vid smedjan. De flesta var sentida
sopor, fragmenterade eller rostiga
till oigenkännlighet.
De här två skulle kunna höra till
smedjans verksamhet.*

Resultat

Förundersökningen visade att gårdsresterna var kraftigt förstörda. Eventuella rester efter byggnader från *Lilla Böhle* har antingen utplånats av ladugården/logen och sentida aktiviteter, en annan (och trolig) möjlighet är att huvuddelen av *Lilla Böhle* var beläget på nuvarande gårdslägen (1:97, 1:98). Resterna efter smedjan norr om Bölevägen kan ha hört till *Lilla Böhle*. Placeringen en bit från bostadshuset var lämpligt för eldfängd verksamhet som tex smedjor.

Rödgods påträffades i stort sett i alla schakt. Flertalet av skärvorna är troligen 16-1700-tal, andra går inte att bestämma och det finns förmodligen också rödgods från senare tid. Även söljorna är svåra att tidsbestämma. Fragment av en täljstensgryta fanns i schakt 3. I schakt 4 påträffades en blyplomb som kan vara medeltida.

När det gäller stenåldersboplatsen påträffades slagen kvarts och skiffer som visar att platsen nyttjats under stenåldern. Inga klara anläggningar påträffades och den ringa mängden avslag och frånvaron av skörbränd sten talar för att det inte förekommit någon långvarig aktivitet på platsen. Det kan ha varit en tillfällig vistelse alternativt att den undersökta ytan ligger i utkanten av en boplats. Det är även möjligt att sentida verksamhet förstört eventuella anläggningar.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsmuseets dnr: 2010/114

Län: Västernorrland

Landskap: Medelpad

Kommun: Sundsvall

Socken: Sundsvall

Fastighet: Böle 1:1

Fornlämning: RAÄ 100 och 102

Kartblad: 17H3f

Belägenhet angivet i rikets nät RT90: X 6918210 Y1575093 – X 6918068 Y 1575318

Höjd över havet: 90 – 110 m ö h

Undersökningstid: juni 2010

Personal: Maria Lindeberg, Ola George och Maria Johansson

Rapportsammanställning: Maria Lindeberg

Dokumentationsmaterial och fynd förvaras på Murberget Länsmuseet Västernorrland.

Referenser

Ahnlund, N. 1921. Sundsvalls historia. Del I och II.

Elfwendahl, M 1999. Från skärva till kär! Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala. Lund Studies in Medieval Archaeology 22. Institutionen för arkeologi, Lunds Universitet.

Fridholm, B (m fl.). 2005. Böle – en by vid Sidsjön. 2005. Böle bygdegårds- och idrottsförening. Sundsvall 2005. ISBN 91-631-7363-8

George, O. 2005. Kompletterande arkeologisk undersökning av fornlämning RAÄ 5 vid Böle, Sidsjön. Läns museet Västernorrland, Rapport 2005:3.

George, O. 2005. Arkeologisk förundersökning av fornlämningarna Raä 4 och 5, och slutundersökning av Raä 5 vid Böle, Sidsjön. Läns museet Västernorrland, Rapport 2004:3

George, O. 2010. Arkeologisk kursundersökning av det Medeltida fästet Styresholm, Raä 17 i Torsåkers sn. Delrapport 4 inom projektet hotade kulturmiljöer längs Västernorrlands älvar. Murberget Läns museet Västernorrland, Rapport nr 2010:20.

Holmqvist, M. 2008. Arkeologisk undersökning av en mesolitisk jakt-/fångststation. Läns museet Västernorrland, Rapport 2008:2.

Lindeberg, M. 2009. Arkeologisk för- och slutundersökning av Raä 146 samt förundersökning av Raä 147, 148, 149 och 150, Sköns sn i Ljusta, Sundsvall. Murberget Läns museet Västernorrland, Rapport nr 2009:7

Näsberg, I (m fl.). 2005. Böle – en by vid Sidsjön. 2005. Böle bygdegårds- och idrottsförening. Sundsvall 2005. ISBN 91-631-7363-8

Persson, P. 2009. Centralorter i Västernorrland under järnåldern. *I: Arkeologi i Norr 11*. s. 53-91. Umeå Universitet, Institutionen för arkeologi och samiska studier.

Skaare, K. och Norberg, R. 1968. Ingår i Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformatorisk tid. Band 13.

Tedebrand, L-G. 1996. Sundsvalls historia, del I. Stadshistoriska kommittén. Sundsvalls kommun 1996.

Wahlberg, M. 2003. Svenskt ortnamnslexikon. Språk och folkminnesinstitutet. Uppsala 2003.

Övriga källor:

ADIN. *Arkeologisk Databas i Norr*. Upprättad av Per H Ramqvist år 1995; Arkeologiska utgrävningar i Norrland 1950-1995: en databas sammanfattande 1700 undersökningar. Uppdaterad för Västernorrlands län 2007 av Peter Persson, Murberget Läns museet Västernorrland.

FMIS. Fornminnesregistret, Riksantikvarieämbetet.

Historiska kartor från Lantmäteriet

Hjälpskattelängd för Medelpad 1535 i Kammararkivet, RA

Institutet för språk och folkminnen (Internet)

Jordeböcker 1550-1679, 1699-1700, 1697-1698

Mantalslängd Selånger socken 1660

Medelpads landskapshandlingar, Kammararkivet, RA

Silverskattelängden för Älvsborgs lösen 1571, Kammararkivet, RA

Jörgen Blästa, Sundsvall, har hjälpt till att tyda och översätta text på 1698 års karta.

Mattias Bäck, Raä UV Mitt, har tittat på bilder av keramiken och gett en preliminär bedömning och datering.

Peter Sjölund, släktforskarföreningen i Härnösand har bidragit med arkivsök.

Bilagor

1. Bilder från undersökningen
2. Schaktplan
3. Inmätta fynd (punktnummer)
4. Länsstyrelsens beslut om tillstånd att ta bort fornlämning
5. Fyndlista
6. Fotolista

1. Bilder från undersökningen

Foto 1. Området innan avverkning och schaktning (taget från ungefär samma vinkel som fig. 2), från SV.

Foto 2. Schakt 7 med stenkanten/grunden Till vänster i bildens övre del syns nedre delen av lobryggan från SV.

Foto 3. Lobryggan framrensad, från NV.

Foto 4. Schakt 2 med stensamlingen, från SV.

Foto 5. Stensamlingen i schakt 2.

Foto 6. Stenpackningen i schakt 3, från SV

Foto 7. Schakt 5, från SV

Foto 8. Schakt 1, från SV

Foto 9. Schakt 4, från S

Foto 10. Schakt 6. Grunden efter ladugården mitt i schaktet, den östra väggen börjar i kanten av den djupare delen av schaktet, där även diket (gammal vattenledning?) syns. Sett från NV

Foto 11. Smedjan norr om Bölevägen innan avtorvning/schaktning. Sett från S.

Foto 12. Schakt 8 (ungefär från samma vinkel som föregående bild). Ässjan syns i mitten i bildens övre del, strax framför den påträffades ett område med slagg och rikliga mängder glödska. Sett från S.

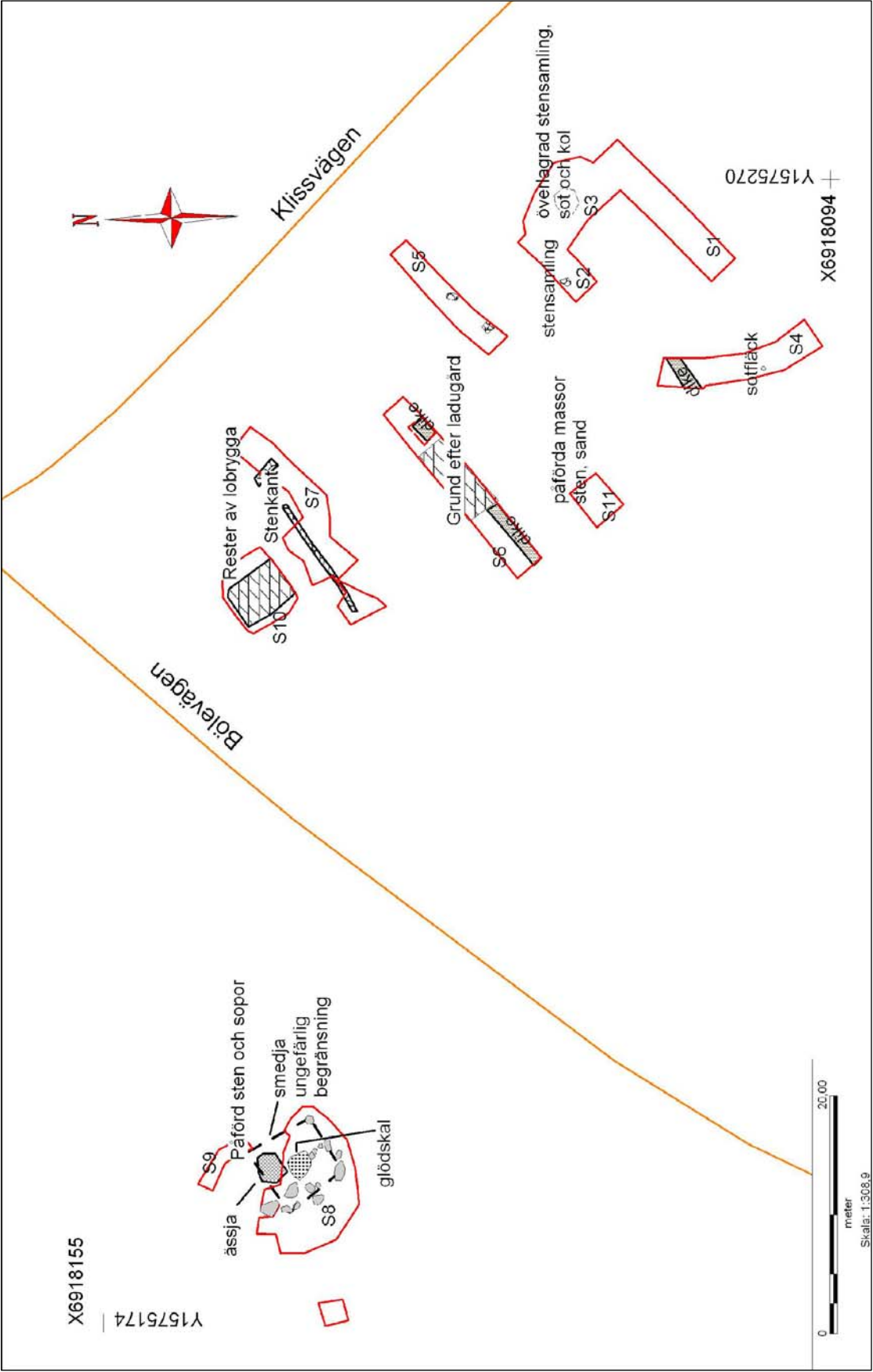

Foto 13. Ässjan uppbyggd av stora block. Den mesta slaggen påträffades intill stenarna i SV. Sett från V.

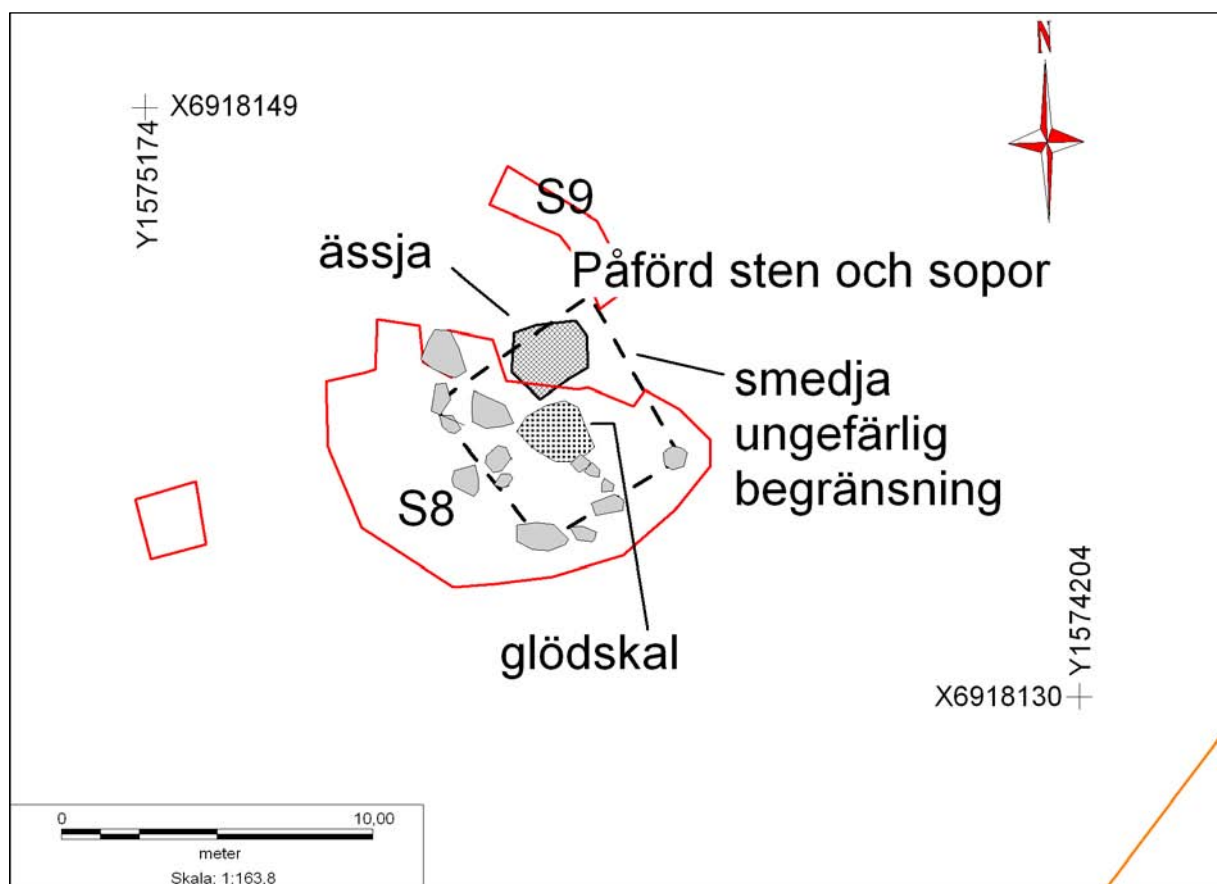

Foto 14. Smedjan innan avtorvning. Huvuddelen av Lilla Böhles byggnader låg troligen i samma läge som dagens hus som syns på bilden.

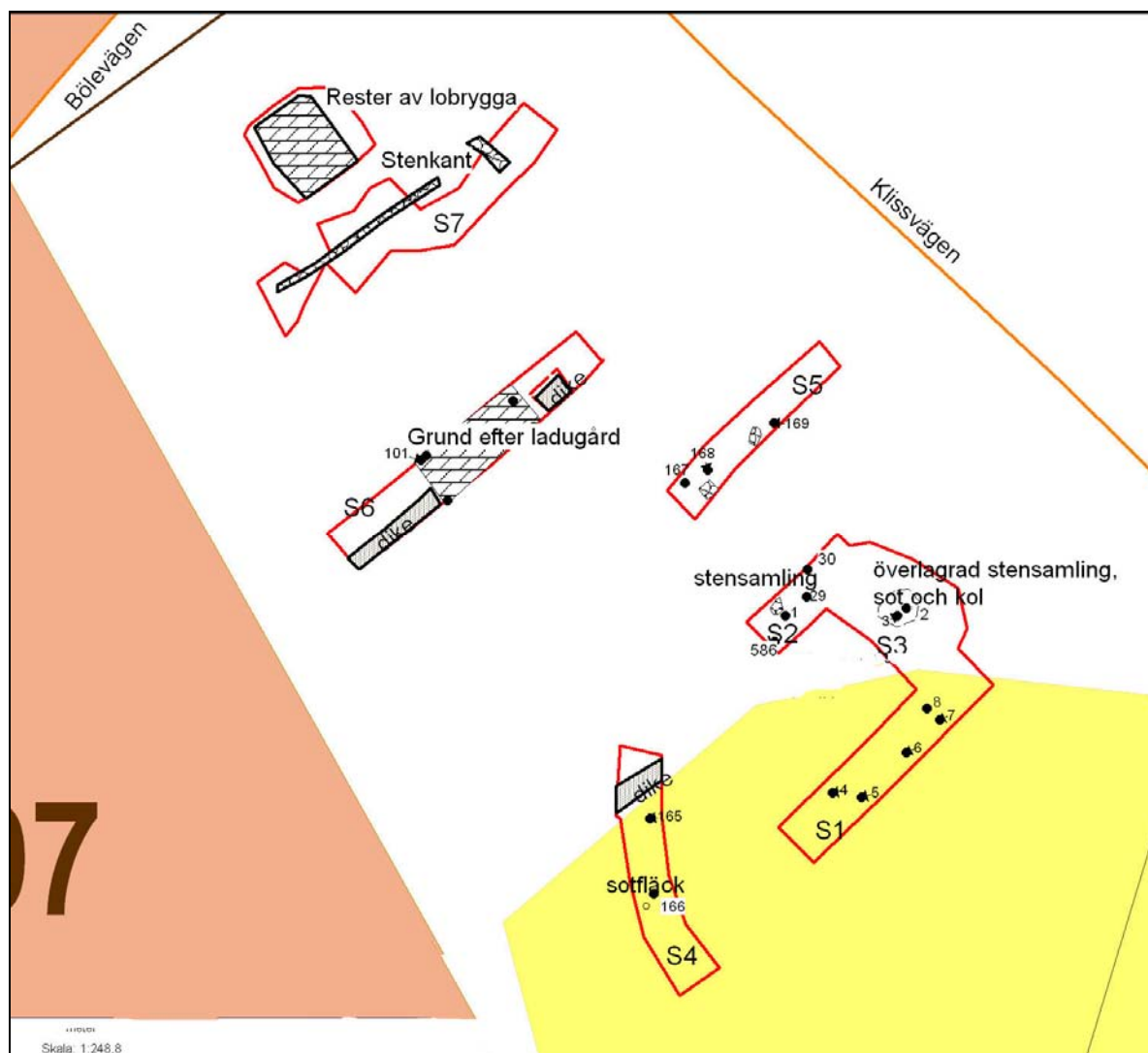
2. Schaktplan

Smedjan

3. Inmätta fynd (punktnummer)

4. Länsstyrelsens beslut om tillstånd att ta bort fornlämning

Landskap: Medelpad
Kommun: Sundsvall
Fastighetsbeteckning: Böle 1:1
Socken: Sundsvall
Raä nr: 100, 102
Fornlämningskategori: Boplatser och visten, Bebyggelselämningar
Lämningsstyp: Boplat, Bytomt/gårdstomt
Datering: Stenålder, 1600-tal
Markanvändning: F.d. åkermark
Typ av företag: Kommunalt
Typ av exploatering: Detaljplan för villabebyggelse

Beslut

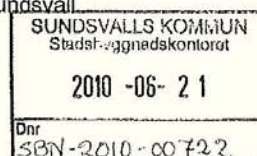
2010-06-16

1(2)

Dnr 431-2714-10

Delgivningskvitto

Linda Strid
Sundsvalls kommun
Stadsbyggnadskontor
Exploateringsavdelningen
851 85 Sundsvall

Tillstånd att ta bort fornlämning Raä nr 100 och 102 belägna inom fastigheten Böle 1:1 i Sundsvall socken, Sundsvalls kommun.

BESLUT

Med stöd av 2 kap.12 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.(KML) bifaller länsstyrelsen er ansökan om att få ta bort fornlämning Raä nr 100 och 102 belägna inom fastigheten Böle 1:1 i Sundsvall socken, Sundsvalls kommun.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ni planerar för villabebyggelse inom den rubricerade fastigheten och har med anledning av detta inkommit till länsstyrelsen med en ansökan om att få göra ingrepp i fast fornlämning. För att fastställa de berörda fornlämningarnas art, karaktär och utbredning beslutade länsstyrelsen att en arkeologisk förundersökning skulle genomföras för att länsstyrelsen skulle få ett fullgott underlag för tillståndsprövningen enligt 2 kap 12 § KML.

SKÄL FÖR BESLUT

Enligt 2 kap 12 § KML ska den som vill rubba, ändra eller ta bort en fast fornlämning ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen får lämna sådant tillstånd endast om fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt förhållande till fornlämningens betydelse.

MOTIVERING TILL BESLUT

Resultatet från den arkeologiska förundersökningen (se bilaga) har visat att de berörda fornlämningarna i stor utsträckning har påverkats negativt av senare tiders markanvändning på platsen. Med anledning av detta bedömer länsstyrelsen att det allmänna intresse som arbetsföretaget representerar väger tyngre än det allmänna intresset av att bevara de berörda fornlämningarna, fornlämningarna medför därmed hinder för det planerade arbetsföretaget som inte står i rimlig proportion till deras betydelse. Vidare bedömer länsstyrelsen att de berörda fornlämningarna har en så låg kunskapspotential att det inte är motiverat en särskild undersökning enligt 2 kap 13 § KML ska föregå borttagandet.

Beslut

2(2)

2010-06-16

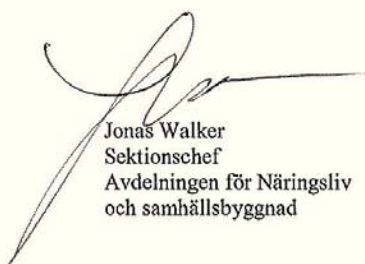
Dnr 431-2714-10

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR

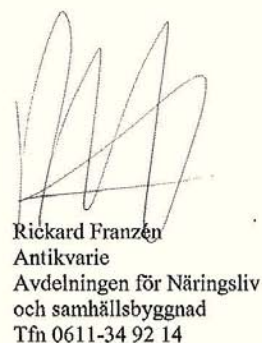
Detta beslut får överklagas hos Förvaltningsrätten i Härnösand av den som det angår om det har gått honom eller henne emot. Skrivelsen ska dock sändas till Länsstyrelsen, 871 86 Härnösand. Skrivelsen skall ha kommit in inom tre veckor från den dag vederbörande har fått del av beslutet. Ytterligare upplysningar om hur man överklagar till Förvaltningsrätten framgår av det bilagda informationsbladet "Hur man överklagar till Förvaltningsrätten".

GILTIGHETSTID

Detta beslut är giltigt från dagen för beslutet och tre år framåt.

Jonas Walker
Sektionschef
Avdelningen för Näringsliv
och samhällsbyggnad

Rickard Franzén
Antikvarie
Avdelningen för Näringsliv
och samhällsbyggnad
Tfn 0611-34 92 14

Bilagor:

- PM från Länsmuseet Västernorrland – resultatredovisning över utförd arkeologisk förundersökning
- Informationsblad "Hur man överklagar till Förvaltningsrätten"

Kopia med bilagor för kännedom till:

Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, Box 5405, 114 84 Stockholm
Länsmuseet Västernorrland, Box 34, 871 21 Härnösand

5. Fyndlista Klissbacken. Förundersökning av Raä 100 och Raä 102 Sundsvalls sn.

Fynd nr	Föremål	Material	Antal	Gram	X	Y	Z	Kommentar	Schakt och P nr	Kasserat
Obs! Fyndlistans numrering fortsätter i löpande numrering från utredningens fyndlista (Murberget rapport 2008:29)										
19	bjällra	kopparlegering	1	19	6918108.15	1575268.58	97,49	26 mm i diam. Skadad	Schakt 1/ Pnr 6	
20	Botten-fragment	rödgoods	1	15	6918108.15	1575268.58	97,49	Mycket sliten, avskalad glasyr men rest efter grön glasyr.	Schakt 1/ Pnr 6	X
21	Fat?	Fajans/ porslin	1	4	6918108.15	1575268.58	97,49	Blå, lite utfluten dekor.	Schakt 1/ Pnr 6	X
22	Sölja	kopparlegering	1	8	6918118.29	1575263.11	98.44	Välbevarad. 28x28x3 mm.	Schakt 2/ Pnr 30	
23	blykula	bly	1	5	6918118.29	1575263.11	98.44	9 mm	Schakt 2/ Pnr 29	
24	metallring		1	5	6918109.94	1575270.47	97.47	Oval, ingen synlig skarv. Tråden 4 mm i diam, ringen 30x34 mm.	Schakt 1/ Pnr 7	X
25	Br. Ben	Ben	1	>1	6918105.64	1575266.12	97.51		Schakt 1/ pnr 5	
26	Fat? Fragm.	Porslin	1	2	6918105.64	1575266.12	97.51	Glasyren avspjälkad	Schakt 1/ pnr 5	X
27	Keramik	Rödgoods	2	5	6918105.64	1575266.12	97.51	Den ena bottenbit m inv. vit glasyr	Schakt 1/ pnr 5	X
28	Mynning	Rödgoods	1	9	6918110.60	1575269.72	97.50	Oglaserad/avspjälkad glasyr	Schakt 1/ pnr 8	X
29	Avslag	Flinta, skiffer	2	2+ >1	6918110.60	1575269.72	97.50	RAÄ 100	Schakt 1/ pnr 8	
30	Sölja	kopparlegering	1	21	6918115.75	1575261.91	98.37		Schakt 2/ pnr 1	
31	Bjällror	Kopparlegering? Försilvråd	2	22+24	6918115.75	1575261.91	98.37	Till bjällerkrans för häst	Schakt 2/ pnr 1	
32	Botten/skål	Rödgoods	1	11	6918115.75	1575261.91	98.37	Bottendiam ca 3,5 cm, spår av vit engobe på insida, glasyren avspjälkad	Schakt 2/ pnr 1	
33	Keramik	Rödgoods	4	28	6918115.75	1575261.91	98.37	Ljusgrå glasyr, båda sidor	Schakt 2/ pnr 1	X
34	Keramik	Rödgoods	6	54	6918115.75	1575261.91	98.37	Avspjälkad glasyr	Schakt 2/ pnr 1	X
35	Tallrik, fragm	Porslin	2	12	6918115.75	1575261.91	98.37	Blå utfluten dekor	Schakt 2/ pnr 1	X
36	Keramik	Stengods	1	10	6918115.75	1575261.91	98.37	Vattenkrus? salt	Schakt 2/ pnr 1	
37	Hank	Stengods	1	33	6918119.45	1575238.18	99.34	saltglaserad	Schakt 6/ Pnr 41	X

Fynd nr	Föremål	Material	Antal	Gram	X	Y	Z	Kommentar	Schakt och P nr	Kasserat
38	Keramik	Rödgoods	1	13	6918119.45	1575238.18	99.34	Buuskärva, insida mörkgrön halvtransp. Glasyr	Schakt 6/ Pnr 41	
39	Keramik	Rödgoods	1	6	6918119.45	1575238.18	99.34	Del av brätte, vit engobe, hemring, mesta glasyren avspjälkad	Schakt 6/ Pnr 41	
40	Sölja	kopparlegering	1	15	6918104.48	1575254.39	97.86		Schakt 4/ pnr 165	
41	Plomb	Bly	1	5	6918100.28	1575254.62	97.61	Troligen medeltida. Liknande hittad på Styresholm 2009	Schakt 4/ pnr 166	
42	Keramik	Stengods /vitt gods	1	2	6918100.28	1575254.62	97.61	Vit –vitgrått gods. Medeltida?	Schakt 4/ pnr 166	
43	Keramik	Rödgoods	1	4	6918100.28	1575254.62	97.61	Mynning, transp. glasyr	Schakt 4/ pnr 166	
44	Plomb	Bly	1	9	6918123.15	1575256.33	98.99	Text ”Sundsvall”	Schakt 5/ Pnr 167	
45	Avslag	Kvarts/kvartsit	4	38	6918123.87	1575257.62	98.98	RAÅ 100	Schakt 5/ pnr 168	
46	Brosch	Silver	1	2	6918126.47	1575261.26	99.15		Schakt 5/ pnr 169	
47	Avslag	Grå kvarts/kvartsit	17	168	6918116	1575268		Ev två kärnor. RAÅ 100	Schakt 3 stenhögen	
48	Avslag	Flinta	4	3	6918116	1575268		RAÅ 100 Ev del av skrapa	Schakt 3 stenhögen	
49	Kritpipa, skaft	Piplera	1	1	6918116	1575268			Schakt 3 stenhögen	
50	Täljsten, fragm	Täljsten	1	13	6918116	1575268		Gryta?	Schakt 3 stenhögen	
51	Keramik	Rödgoods	1	18	6918116	1575268		Botten, fat/skål. Insidan ljusgrön glasyr över ristad dekor (tistel?). Bottendiameter 16 cm.	Schakt 3 stenhögen	
52	Keramik	Rödgoods	1	16	6918116	1575268		Hank, troligen till skål.	Schakt 3 stenhögen	
53	Keramik	Rödgoods	16	174	6918116	1575268		Div. skärvor från fat/skål, trol flera kärl. Mest buuskärvor, 1 brätte, 1 botten. Mesta glasyren avspjälkad, men spår av vit engobe – ränder+ transp. glasyr och grön punktcirkeldekor.	Schakt 3 stenhögen	X
54	Keramik	Rödgoods	11, varav 4 sparade	195	6918116.17	1575268.59	98.05	Trol. från 1 kärl-fat/skål. Glasyren avspjälkad, men spår av transparent glasyr på mynning. Spår av ristat vågmönster på utsidan. Botten diam 18 cm	Schakt 3 stenhögen, pnr 2	Delar kasserat
55	Keramik	Rödgoods	10, varav 3 sparade	78	6918115.75	1575268.09	97.99	Fragment från flera fat/skålar. 1) Mynning (diam 26-30 cm), vit engoberand, transp. glasyr, grön punktcirkel. 2) Botten (diam 10 cm), avspjälkad glasyr	Schakt 3 stenhögen, pnr 3	Delar kasserat

Fynd nr	Föremål	Material	Antal	Gram	X	Y	Z	Kommentar	Schakt och P nr	Kasserat
56	Kritpipa	piplera	1	3	6918115.75	1575268.09	97.99	Skaft	Schakt 3 stenhögen, pnr 3	
57	Porslin, fajans		4	8	6918115.75	1575268.09	97.99	Vit glasyr, +avspjälkad	Schakt 3 stenhögen, pnr 3	X
58	Bränd och sintrad/förs-laggad lera	Tegel?	2	41+41	6918115.75	1575268.09	97.99		Schakt 3 stenhögen, pnr 3	
59	Slagg	Smidesslagg, järn	7	244				Tät glasartad smidesslagg. 1 st del av bottenskålla	Smedjan Schakt 8	
60	Bryne	Röd sandsten	1	264	6918139	1575187	102		Smedjan Schakt 8	
61	Bryne	Grå skiffer	1	12	6918139	1575187	102		Smedjan Schakt 8	
62	Järnföremål	Järn	1	51	6918139	1575187	102	Möjligen till ett städ	Smedjan Schakt 8	
63	Kniv?	Järn	1	8	6918139	1575187	102		Smedjan Schakt 8	X
64	Keramik	rödgods	15	168	6918139	1575187	102	Div. fragm. De flesta har avspjälkad glasyr. 3st fragm med vit engobe och hemring, ljusgrön + mörkgrön glasyr, 1 mynning m vit engoberand + transp glasyr.	Smedjan Schakt 8	
65	Fat/tallrik	Rödgods	1	39	6918139	1575187	102	Botten (diam 14 cm) + mynning (diam 22 cm). Vit engobe + grön glasyr över	Smedjan Schakt 8	
66	Keramik	Rödgods	6 (varav 4 har pass-ning)	159	6918139	1575187	102	Mynning (diam 36 cm) + del av botten t skål/fat. Gulbrun halvttransp järnglasyr + vågmönster + ränder vit engobe	Smedjan Schakt 8	
67	Keramik	Rödgods	5	205	6918139	1575187	102	Mynningar, tre olika kärl. Ljusgrön + transp glasyr.	Smedjan Schakt 8	
68	Keramik	Rödgods	1	46	6918139	1575187	102	Hank, fragm, oglaserad.	Smedjan Schakt 8	
69	Keramik	stengods	6	423	6918139	1575187	102	Botten + buk och delar av stämpel från selterflaska	Smedjan Schakt 8	

Dessutom fanns från smedjan ett stort antal (sentida) material som dumpats på platsen och som kasserades redan i fält. Det finns således inte med i fyndlistan; Bl a Tegel, keramik utan glasyr eller kännetecken, div porslin (fat, kaffekoppar, tallrikar), glas, järnskrot, selterkrus (1800-t), flaskglas, snapsglas mm. Ej heller insamlades all slagg som påträffades intill ässjan, endast ett urval togs in till museet.

Fotolista Förundersökning i Klissbacken, Raä 100, 102 Sundsvall. Dnr 2010/114

- 1) Innan undersökning. Till vänster i bild syns elstationen i korsningen Klissvägen-Bölevägen.
- 2-4) Innan undersökning. Smedjan norr om Bölevägen.
- 5) Innan undersökning. Husgrunden – som visade sig vara rester efter en loge.
- 6)
- 7-8) Innan undersökning. Kommunen hade lagt upp jord. Området intill Klissvägen.
- 9-12) Schaktning påbörjad vid husgrunden – lobryggan – loge.
- 13-17, 21-25) Stenpackningen i schakt 3 och Maria Johansson.
- 18-20) området mellan Klissvägen-Bölevägen
- 26-35) Husgrunden och ässjan till smedjan, innan undersökning, norr om Bölevägen. Maria Johansson och Ola George.
- 36-37) Schaktning vid smedjan
- 38-39) Röjningsröse intill SV om smedjan.
- 40) Flygfoto över gården, fastighet 1:97. Lånat av Tord Sjöberg Bölev. 37.
- 41-44) Påförd sten och skräp i norra delen av smedjan (schakt 9).
- 45-48) Stensamlingar i schakt nr 5. Troligen stenpackningar till sentida stolpar.
- 49) Schakt nr 5, från SV.
- 50) Schakt 2, från SV.
- 51) Schakt 1, från SV
- 52) Färgning snittad i schakt 1
- 53-54) Schakt 4, från S.
- 55) Sotfläck i schakt 4.
- 56) Schakt 4, från NÖ.
- 57) Schakt 6, från NÖ. Djupschaktat intill lagugårdsgrunden.
- 58) Fynd!
- 59) Grunden efter ladugård.
- 60) Grundstenar till loge som revs i början av 1900-talet.
- 61-62) Lobryggan, se nr 60.
- 63-64) Ässjan till smedjan norr om Bölevägen. Avtorvning påbörjad.
- 65-67) Smedjan
- 68-70)
- 71-73) Foton på gårdsfolket, bilderna lånade av Bosse Eriksson (?).
- 74) Ola rensar
- 75-79) Genomgång av fynd i baracken.